

Stay Home, Stay Safe?

Wat weten we nu over huiselijk geweld tijdens de coronacrisis?

MEI 2023

Sinds de uitbraak van COVID-19 heeft het NSCR, met steun van ZonMw, onderzoek gedaan naar de omvang, aard en type melder van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie. Als afsluiting organiseerden de onderzoekers in april 2023 het symposium *Stay Home, Stay Safe? Wat weten we nu over huiselijk geweld tijdens de coronacrisis?* In deze factsheet delen we de belangrijkste inzichten, welke veranderingen blijvend zijn en hoe deze lessen in de praktijk kunnen worden toegepast.

De sprekers

- Vere van Koppen | Assistent Professor Vrije Universiteit Amsterdam
- Nicole van Gelder | Promovenda Radboudumc en onderzoeker Slachtofferhulp Nederland
- Jolanda Vader | Manager primair proces BlijfGroep
- Samantha Vermeulen | Promovenda Universiteit Leiden
- Anne Coomans | Promovenda Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving
- Liza Cornet, dagvoorzitter | Studio Wetenschap

Wat blijkt uit de data?

Uit onderzoek van Coomans e.a. (2022) en Van Koppen e.a. (2023) is gebleken dat het aantal *meldingen* van huiselijk geweld bij Veilig Thuis en de politie niet is toegenomen tijdens de coronacrisis. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat huiselijkgeweldincidenten daadwerkelijk niet zijn toegenomen tijdens de pandemie en dat het in sommige huishoudens zelfs beter is gegaan, bijvoorbeeld als gevolg van meer rust en minder sociale verplichtingen. Aan de andere kant kan het ook betekenen dat een groter deel van het huiselijk geweld onzichtbaar is gebleven tijdens de coronacrisis.

Er is wel een toename gevonden in het aantal *adviesvragen* bij Veilig Thuis. Bij dergelijke data moet rekening worden gehouden met externe invloeden, zoals vakantieperiodes en langdurige trends: dit kunnen ook verklaringen zijn voor gevonden toe- en afnames. Het aantal adviesvragen is bijvoorbeeld al over meerdere jaren aan het toenemen. Ook is in mei 2020 de chatfunctie bij Veilig Thuis geïmplementeerd, wat een extra (laagdrempelige) mogelijkheid biedt om advies te vragen. De gevonden toename in het aantal adviesvragen kan daarom niet eenduidig worden toegeschreven aan de coronamaatregelen.

Tijdens de eerste lockdown speelden burgers, zoals buurtbewoners en omstanders die getuige waren van huiselijkgeweldincidenten, een belangrijke rol bij het signaleren en melden van huiselijk geweld. Dit kan het gevolg zijn geweest van de thuisblijfmaatregelen, waardoor burgers meer gehoord en gezien hebben. Anderzijds hebben de gevoerde overheidscampagnes mogelijk geleid tot meer alertheid en een groter bewustzijn bij burgers om signalen van huiselijk geweld te melden.

Individen die direct huiselijk geweld hebben meegemaakt, blijken vaker om advies te vragen dan een officiële melding te maken. De toenemende trend van het aantal adviesvragen suggereert dat individuen baat hebben bij meer laagdrempeligere manieren om hulp te vragen.

Onderzoek van Vermeulen e.a. (2022), gericht op mogelijke veranderingen in (onveilige) thuissituaties van kinderen tijdens de lockdowns, laat zien dat de geschatte prevalentie van kindermishandeling tijdens de eerste en tweede lockdown significant hoger bleek te zijn in vergelijking met de geschatte prevalentie in 2017. Gelet op verschillende types van kindermishandeling bleek met name emotionele mishandeling, waaronder verwaarlozing in het onderwijs (bijvoorbeeld gebrek aan hulp bij thuisonderwijs) en getuige zijn van huiselijk geweld, te zijn toegenomen. Tot slot bleek dat zorgen om een groot deel van de kinderen al bestonden voor de lockdowns, maar dat deze zorgen verergerden tijdens de pandemie.

In gesprekken met individuen die te maken hebben gehad met (ex-)partnergeweld werd ook duidelijk dat er vaak al sprake was van geweld *voor* de pandemie, maar dat het geweld verergerde als gevolg van de coronamaatregelen (Coomans e.a., *forthcoming*). De maatregelen hebben de risicofactoren om pleger of slachtoffer te worden verhoogd, net als de omstandigheden die de kans op huiselijk geweld vergroten.

Wat zijn de ervaringen uit de praktijk?

Tijdens de eerste coronagolf zijn voor onderzoek van Van Gelder e.a. (2021) interviews gehouden met professionals die in hun werk te maken hebben met huiselijk geweld. Ook deze professionals gaven aan geen toename in huiselijkgeweldincidenten te ervaren, maar wel een toename in stress, acute crisissituaties, de ernst van het geweld en in het gebruik van chat- en telefoondiensten bij diverse hulporganisaties.

Het huidige systeem voor melden en registreren blijkt suboptimaal te werken en dit verergerde of werd meer zichtbaar tijdens de pandemie. Veilig Thuis is voor een groot deel afhankelijk van meldingen door professionals, terwijl professionals tijdens de pandemie minder zicht hebben gehad op signalen van huiselijk geweld. Bovendien is er onder professionals soms sprake van handelingsverlegenheid: het twijfelen om te handelen, niet weten hoe je moet handelen of níet handelen in een situatie. Individen die zelf huiselijk geweld meemaken, maakten weinig melding bij de politie en Veilig Thuis, vaak uit angst voor de mogelijke gevolgen zoals uithuisplaatsing van kinderen. Verder blijkt dat niet iedereen bekend is met Veilig Thuis.

Professionals in het veld ervoeren zowel werk-gerelateerde uitdagingen als uitdagingen in de hulpverlening als gevolg van de plotselinge veranderingen zoals thuiswerken. De werk-privébalans van professionals raakte verstoord en zij hadden zorgen over de kwaliteit van de hulpverlening, het welzijn van individuen en het mogelijk missen van signalen van huiselijk geweld.

Tijdens de lockdowns daalde ook het aantal hulpvragen bij de BlijfGroep: noodbedopnames bleven laag. Bovendien bleken de hulpvragen die er waren niet direct gerelateerd te kunnen worden aan de pandemie. Jolanda Vader benadrukte in haar presentatie dat dit wellicht tegenstrijdig is met wat er verwacht werd, maar dat we niet moeten vergeten dat huiselijk geweld ook voorafgaand aan de coronacrisis al een groot probleem was.

Daarnaast bleek online hulpverlening niet voldoende effectief te zijn. Het maken van een juiste inschatting van een situatie werd bemoeilijkt en essentiële (non-verbale) informatie ontbrak. Professionals bij de BlijfGroep vonden het thuiswerken belastend als gevolg van de heftigheid van de problematiek.

De belangrijkste lessen

- Al vrij snel nadat het coronavirus uitbrak, werd in het nieuws naar buiten gebracht dat huiselijk geweld zou zijn toegenomen. Maar voorzichtigheid is geboden met betrekking tot snelle aannames over een toename of afname. Het is belangrijk om eerst over langere periodes data te verzamelen en te kijken naar de ontwikkelingen over tijd. Om concrete uitspraken te kunnen doen, moet eerst gedegen onderzoek worden gedaan. Dit geldt ook voor het overnemen van ontwikkelingen in het buitenland, zoals het vragen om hulp bij apothekers via het codewoord 'Masker-19'. Wat in het buitenland geldt, geldt niet automatisch ook in Nederland.
- Er moeten meer laagdrempelige manieren komen om hulp te vragen, voor alle betrokken individuen: slachtoffers, getuigen van huiselijk geweld en ook individuen die huiselijk geweld plegen.
- Er moet blijvend aandacht worden besteed aan de belangrijke rol die omstanders zoals burens kunnen vervullen. Zij kunnen oren en ogen zijn voor signalen van huiselijk geweld. Om de bereidheid om te melden te verhogen, is meer inzicht nodig in de drempels die omstanders mogelijk ervaren om een melding te maken.
- Er moet extra aandacht blijven voor kwetsbare gezinnen en huishoudens, vooral tijdens crises (denk bijvoorbeeld aan gezinnen met financiële problematiek of huisvestingsproblematiek).
- Face-to-face-contact bij hulpverlening is noodzakelijk, voornamelijk bij de intake en de eerste fase daarna.
- Een bijkomstigheid van de coronacrisis is dat online en hybride werken normaal is geworden. Een deel van de hulpverlening, zoals lotgenotengroepen, kan online of hybride worden uitgevoerd.
- Faciliteer thuiswerken en online werken voor professionals in het werkveld op diverse niveaus. Daarbij is het van belang om beschermende maatregelen te nemen voor professionals, bijvoorbeeld door het bieden van vertrouwelijke coaching sessies of psychologische hulp.
- Professionals dienen ondersteund te worden bij het bieden van online hulpverlening, denk aan technische en communicatieve ondersteuning, zodat ook deze manier van hulpverlening effectief kan worden uitgevoerd.
- Scholen en kinderdagverblijven vervulden altijd al een belangrijke rol in het herkennen van signalen van huiselijk geweld en het bieden van een veilige omgeving aan (kwetsbare) kinderen. Mogelijke toekomstige sluitingen van scholen en kinderdagverblijven dienen daarom voorkomen te worden.
- Een *one size fits all* benadering in toekomstige crises is niet wenselijk.

Een blik vooruit

- Hoewel de coronacrisis zo goed als voorbij is, is het belangrijk om onderzoek te blijven doen over langere tijd. Er kan mogelijk sprake zijn van een inhaaleffect, waarbij de gevolgen van de coronacrisis mogelijk pas later zichtbaar worden in de data. Zo kan bijvoorbeeld nu pas gekeken worden naar de schade die kinderen hebben opgelopen als gevolg van de coronamaatregelen.
- Wetenschappers doen onderzoek op basis van data uit de praktijk. Bij het onderzoeken van belangrijke vragen zoals de impact van de coronacrisis op huiselijk geweld, is het voor het vinden van de juiste antwoorden belangrijk dat de juiste zaken worden geregistreerd. Grote beleidsveranderingen waardoor registratiesystemen bijvoorbeeld veranderen, hebben mogelijk als gevolg dat data niet meer met elkaar vergeleken kunnen worden.
 - Tijdens de coronacrisis is gebleken dat vragen uit de praktijk en vragen uit de wetenschap goed gecombineerd konden worden. Het is belangrijk om in de toekomst ideeën met elkaar te blijven uitwisselen en de samenwerking met elkaar op te zoeken.
 - Maak daarbij toegang tot data en het verbinden van databronnen makkelijker, zeker in tijden van crises.
 - Kennis moet op formele en informele manieren met elkaar gedeeld blijven worden.
- We moeten aandacht blijven besteden aan het bieden van laagdrempelige vormen van hulp. De online chatfuncties zijn hier al goede voorbeelden van en zouden verder ontwikkeld kunnen worden. Het is van belang dat betrokken individuen in huiselijkgeweldsituaties het gevoel hebben dat zij hulp kunnen krijgen bij een steunpunt in plaats van dat zij angst ervaren voor mogelijke gevolgen zoals uithuisplaatsing.
 - Meer oog voor de ervaringen van individuen en hoe zij bepaalde situaties beleven is belangrijk.
 - Ervaringsdeskundigen kunnen ook een belangrijke rol vervullen in het bieden van laagdrempelige hulp aan alle individuen.
 - Een belangrijke vraag voor de wetenschap en de praktijk: hoe verlagen we drempels die individuen ervaren om zelf te melden?
- Professionals kunnen beter ondersteund worden in het signaleren en melden van huiselijk geweld. Er bestaat nog vaak handelingsverlegenheid of individuen worden (onbedoeld) onjuist bejegend, waardoor drempels om hulp te zoeken juist groter worden.

Verder lezen

Coomans, A., van Deuren, S., van Dijk, M., van de Weijer, S., Blokland, A., van Baak, C., ... & Eichelsheim, V. (2021). Stay home, stay safe? *Justitiële verkenningen*, 47(3).

Coomans, A., Kühling-Romero, D., van Deuren, S., van Dijk, M., Van de Weijer, S., Blokland, A., & Eichelsheim, V. (2022). Stay Home, Stay Safe? The Impact of the COVID-19 Restrictions on the Prevalence, Nature, and Type of Reporter of Domestic Violence in the Netherlands. *Journal of Family Violence*, 1-17.

Coomans, A., Kühling-Romero, D., van Deuren, S., van Dijk, M., van de Weijer, S., Blokland, A., & Eichelsheim, V. (2022). Stay home, stay safe? Huiselijk geweld tijdens de COVID-19-crisis. *De Sociologie en de Pandemie: Inzichten en Vooruitblik na Twee Jaar Coronacrisis*.

Eichelsheim, V., Coomans, A., Schlette, A., van Deuren, S., van Baak, C., Blokland, A., ... & Kühling, D. (2023). Stay Home, Stay Safe? Short-and Long-term Consequences of COVID-19 Restrictions on Domestic Violence in the Netherlands. In *Crime and Social Control in Pandemic Times* (Vol. 28, pp. 55-71). Emerald Publishing Limited.

Schlette, A., Coomans, A., van Deuren, S., van de Weijer, S., Blokland, A., & Eichelsheim, V. (2022). Stay home, stay safe?. *Tijdschrift voor Criminologie*, 64(4).

Van Koppen, M.V., Bruggeman, M., Houston, R., & Harte, J.M. (2023). Domestic violence during the corona pandemic: A comparison of pre-pandemic and pandemic incidences of domestic violence in a large city in the Netherlands. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*.

Van Koppen, M.V., Bruggeman, M., Houston, R. & Harte, J. (2022). *Kinderen als slachtoffer, getuige of dader van huiselijk geweld: Aard en afhandeling van door de politie bij ZSM aangebrachte zaken van huiselijk geweld waarbij minderjarigen zijn betrokken*. Politiekunde 115. Den Haag: Politie & Wetenschap.

Van Koppen, M.V., Ter Weijden, C. & Harte, J.M. (2021). Het vermeende effect van de coronacrisis op de prevalentie en aard van huiselijk geweld: Een overzicht van veronderstellingen en empirische feiten. *PROCES*, 100(4): 194-211.

Van Gelder, N. E., van Haalen, D. L., Ekker, K., Ligthart, S. A., & Oertelt-Prigione, S. (2021). Professionals' views on working in the field of domestic violence and abuse during the first wave of COVID-19: a qualitative study in the Netherlands. *BMC health services research*, 21(1), 1-14.

Vermeulen, S., van Berkel, S.R., & Alink, L.R.A. (2021). *Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown*. Leiden: Leiden University.

Vermeulen, S., van Berkel, S.R., & Alink, L.R.A. (2022). *Kindermishandeling tijdens de tweede lockdown*. Leiden: Leiden University.

Vermeulen, S., van Berkel, S.R., Vendel, M.A.J., & Alink, L.R.A. (2022). *Gebruik van de noodopvang tijdens de tweede lockdown*. Leiden: Leiden University.

Vermeulen, S., Alink, L.R.A. & van Berkel, S.R. (2022). Child maltreatment during school and childcare closure due to the COVID-19 pandemic. *Child Maltreatment* 28(1): 13-23.

Onderzoekers: Anne Coomans, Veroni Eichelsheim, Steve van de Weijer, Sjoukje van Deuren, Meintje van Dijk, Carlijn van Baak, Annie Schlette, David Kühling-Romero, Arjan Blokland
Contactpersoon: Veroni Eichelsheim | VEichelsheim@nscr.nl

NSCR
De Boelelaan 1077
1081 HV Amsterdam

Postadres
Postbus 71304
1008 BH Amsterdam

T 020 598 5239
E nscr@nscr.nl
www.nscr.nl

Het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) is onderdeel van de institutenorganisatie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

